

Dagmar Unverhau (Hrsg.): Geheimhaltung und Staatssicherheit.
Zur Kartographie des Kalten Krieges. Teilband 1, 2.
(Titkosítás és állambiztonság. A hidegháború térképészete.)
Lit Verlag, Berlin, 2009.

A szocialista idők besúgórendszerének a bemutatása, a kapitalista hírszerzés tevékenységének megakadályozására tett erőfeszítések feltárása és a fiatal korosztályokkal való megismertetése a német társadalomban, két évtizeddel a rendszerváltozás után is az érdeklődés előterében áll. A mai szemmel érthetetlen intézkedések különös kárt okoztak a térképhasználásban, a térkép-kultúra társadalmi elterjesztésében. A német térképészek már korábban is jelentettek meg kiadványokat a térképhasználatot korlátozó intézkedésekről és azok hatásairól. A jelenlegi könyvben német szerzők mellett külföldieket is felkérték, hogy ők is mutassák be, milyen hasonló, zavaros intézkedések születtek a többi szocialista államban is.

A könyv 21 tanulmányt és a könyv szerkesztőjétől (*Unverhau, D.*) egy részletes, a tanulmányokat átfogó leírást tartalmaz. A cikkek többségét németek írták. Az egykori szocialista országokban élő gyakorlatot egy-egy észt, orosz, két-két lengyel és magyar tanulmány ismerteti. A magyar szerzők *Joó István* és *Papp-Váry Árpád*. A csehszlovákiai gyakorlatot cseh és szlovák szerzőpáros foglalta össze. A kapitalista világ hidegháborús térképészét amerikai, ír, svájci és osztrák szerző ismerteti.

A tanulmányok többsége német nyelvű, a többi angol.

A 455 oldalas első kötetet 124 oldalas második egészíti ki, amelyik a színes ábrákat tartalmazza. A színes mellékletek nagymértékben segítik a szöveg megértését.

Nézzük meg, miről szólnak az egyes tanulmányok. Az első tanulmány Egy másik totális háború. A hidegháború globális perspektívában címen átfogó képet fest az időszakról. A következő, a Varsói Szerződés a 60-as évek hidegháborújában. A stratégiai védekezés koncepciójától az átütő támadásig címen a Varsói Szerződés megalakulásától ismerteti a katonapolitika alakulását, valamint ennek térképészetre gyakorolt hatását.

Az NDK és NSZK közötti határ biztosítását és térképészeti dokumentációját több cikk részletezi. A két ország közötti államhatár érdekes változata a városon áthúzódó, a szocialista államok által el nem ismert Nyugat-Berlin és „Berlin az NDK fővárosa” közötti határ nyílt térképeken való torzított ábrázolása.

Hogyan befolyásolták egy intézet munkáját a titkosítási intézkedések, azt a potsdami térképszolgálat példáján keresztül mutatja be a kiadvány.

Az orosz és észt szerző a katonai és polgári térképek eltérő pontosságát, azaz a nagyközönségnek szánt térképek torzítási előírását tárgyalja. Az egyik lengyel cikk a topográfiai térképek, a másik a nyílt térképek készítéséről szól. Az utóbbi számtalan példával illusztrálja a torzítási előírásokat és azok időbeli változásait a különböző méretarányú térképeken. A cseh és a szlovák szerzők a katonai topográfia térképezést, mint a szovjet előírások saját országukon belüli megvalósítását tárgyalják.

Joó István a magyar polgári geodéziai és térképészeti szolgálat tevékenységét ismerteti az első világháború végétől a rendszerváltásig. A térképek titkosítási fokozatait részletesen tárgyalja, de nem tér ki a tartalmi elhagyásokra vonatkozó követelményekre.

A turista térképek torzításairól („méretarány manipulációról”) két német és *Papp-Váry Árpád* lapunkban már megjelent tanulmánya szól.

A hidegháború hatását a német iskolai földrajzi és az amerikai történelmi atlaszokra további két cikk ismerteti.

A hidegháború évei alatt nemzetközi együttműködéssel készült el, osztrák koordinációval a Dunai országok atlasza. A cikk az együttműködés nehézségeit dolgozza fel. Az amerikai tanulmány azon törekvéseiket ismerteti, hogyan próbáltak földrajzi információkhoz jutni a légi fényképezés segítségével a vasfüggöny túloldaláról. (Ez a cikk egy 2003-ban megjelentnek a megisméltése.) Az ír szerző a rendszerváltozás után nyílttá vált, 1:100 000 méretarányú szovjet katonai térképet veti egybe a korabeli angol katonai térképekkel. Megállapítja, hogy minőségük azonos a nyugati térképekkel, katonai műveletek tervezésére kiválóan alkalmasak (lettek volna). Svájc a hidegháborúban írás szerzője a korabeli iratok alapján vizsgálja, hogyan látták a nyugati és keleti hadseregek elhelyezkedését és az esetleges szovjet támadás felvonulási irányát.

A kiadvány befejezéseként közreadja, hogy a szocialista országok geodéziai és kartográfiai szolgálatai üléseinek határozatairól milyen egykori levéltári források állnak a kutatók rendelkezésére.

Dr. Papp-Váry Árpád